

Virkistyskalastajien harrastajaprofiilit

Marjo Neuvonen, Tuija Sievänen ja Eija Pouta

1 Johdanto

Suomalaisille on tarjolla runsaasti vapaa-ajan kalastusmahdollisuuksia. Runsaan tuhannen kilometrin pituisen merenrannikon vesialueet, noin 190 000 järveä ja 650 jokea tarjoavat harrastuspaikkoja niin, että kalastukseen sopiva paikka on keskimäärin noin 5 kilometrin päässä jokaisen suomalaisen kotoa (mediaani 2 km). Suomalaiset omistavat lähes puoli miljoonaa kesämökkiä, joista valtaosa sijaitsee rannalla. Kesämökit tarjoavatkin merkittävän tukikohdan kalastusharrastukselle (Kesämökit 2001, Mikkola ja Yrjölä 2001a). Kahdella kolmesta aikuisesta on kotitaloudessaan kalastusvälineitä, ja neljä viidestä ilmoittaa omaavansa kalastustaitoja. Lähes puolet (46 %) harrastaakin kalastusta vuoden aikana (Pouta ja Sievänen 2001) tehden keskimäärin 11 luontomatkaa kalastuksen vuoksi. Tilastokeskuksen vapaa-aikatutkimuksen mukaan osallistumisosuus virkistyskalastukseen on laskenut hieman vuodesta 1981 (Liikkanen ym. 2005).

Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos on viime aikoina julkaissut vapaa-ajan kalastajista useita tutkimuksia, joissa kuvataan kalastuksen harrastajia sekä tarkastellaan sosiaalistumista kalastusharrastukseen ja harrastamisen taustalla vaikuttavia vapaa-ajan vieton motiiveja (Mikkola ja Yrjölä 2001b, 2003, Toivonen ym. 2003). Niiden avulla tarkentuu ulkoilutilastojen (Pouta ja Sievänen 2001) antama kuva virkistyskalastuksen harrastajista. Suomalaiset aloittavat säännöllisen kalastusharrastuksen varsin nuorena, pojat keskimäärin 9-vuotiaana ja tytöt 13-vuotiaana. Kalastustaidot opitaan tyypillisesti lapsuuden perheessä, mutta miehet kartuttavat tietojaan ja taitojaan itsekseen aikuisena (Mikkola ja Yrjölä 2003). Miehet ovat innokkaampia kalastuksen harrastajia kaikissa ikäryhmissä, nuorilla sukupuolten välinen ero on pienempi ja ero on suurimmillaan 45–64-vuotiaiden ryhmässä. Kalastuksen harrastajista kuitenkin lähes puolet kuvaa harrastustaan satunnaiseksi, ja toinen puoli pitää harrastusta tärkeänä itselleen (Toivonen ym. 2003). Maaseudulla asuvat pitävät kalastusta tärkeämpänä kuin kaupungissa asuvat (Mikkola ja Yrjölä 2003). Kalastuspäivien lukumäärän perusteella kesämökin läheisyydessä sijaitseva järvi tai lampi on tärkein kalastuspaikka suomalaisille (Mikkola ja Yrjölä 2001a). Mökkiympäristön kalavedet olivat erityisen tärkeitä nuorille naisille, joille tyypillisin kalastusmuoto oli onginta. Naiset harrastivat paljon myös verkkokalastusta ja heittovapakalastusta. Heittovavalla tapahtuva kalastus (virvelöinti) oli arvostetuin kalastusmuoto miesten keskuudessa. Sukupuolten välillä ero oli suurin perhokalastuksessa, joka ei kiinnostanut naisia juuri ollenkaan (Toivonen ym. 2003).

Kun puolet suomalaisista aikuisista harrastaa kalastusta suhteellisen aktiivisesti, on kiinnostavaa tietää muodostaako tämä joukko potentiaalisen asiakasryhmän luontomatka- ja kalastuspalveluja tarjoaville yrittäjille. Kalastusmatkailulla on oma harrastajaryhmänsä jo nyt, mutta joukko voisi mah-

dollisesti kasvaa, jos kalastusta harrastavien ulkoilijaprofiilit tunnettaisiin paremmin. Käyttäjärhymien, segmenttien, tunnistaminen auttaa yrittäjiä suuntaamaan tarjottavia palveluita kunkin ryhmän tarpeiden mukaisiksi sekä markkinoimaan tuotteita tehokkaasti (esim. Antonides ja van Raaij 1998).

Tutkimuksessa hyödynnetään Luonnon virkistyskäytön valtakunnallisen inventointi (LVVI) -tutkimuksen aineistoa, missä kalastusharrastusta voidaan tarkastella yhdessä muiden ulkoiluharrastusten kanssa. Tässä tutkimuksessa virkistyskalastajat jaetaan ensi alaryhmiin sen mukaan miten monipuolisesti he harrastavat kalastusta ja onko heillä harvinaisia tai vaativia kalastusharrastuksia. Tutkimuksessa kuvataan näiden kalastajaryhmien ulkoiluharrastus- ja sosioekonomiset profiilit sekä tuotetaan ulkoiluharrastamiseen liittyviä tunnuslukuja kuten käytetyn rahan ja ajan määrä.

Kalastuksen harrastajien tyypittelyä on esitelty kirjallisuudessa useista lähtökohdista. Useimpien tyypittelyn lähtökohtana on harrastus itsessään. Luokittelevina tekijöinä ovat mm. kalastusvälineet, saaliskala, harrastamisen useus, motiivit ja preferenssit tai kalastuspaikka tai -kohde (Chipman ja Helfrich 1988, Connelly ym. 2001, Arlinghaus ja Mehner 2002). Kalastusta harrastavien tyypittelyssä on useissa tutkimuksissa käytetty lähtökohtana myös Bryanin (1977) esittämää luokitusta satunnaisista, yleisharrastajista ja erikoistuneista harrastajista (Leinonen 1990, Toivonen ym. 2000). Tässä tutkimuksessa tyypittelyssä haetaan erilaisten kalastusharrastusten yhteyttä muihin ulkoiluharrastuksiin. Työssä tarkastellaan sitä, toteuttavatko erilaiset kalastusmuodot mahdollisesti erilaisia ulkoilun tarpeita ja preferenssejä. Ovatko kalastusharrastusvalinnat yhteensopivia muiden harrastusten kanssa niin, että ne yhdessä muodostavat harrastuspaketin, joka kokonaisuudessaan heijastaa harrastajan tarpeita ja preferenssejä tai jopa elämäntapaa? Kalastajien ulkoiluharrastuneisuutta pyritään tulkitsemaan Hendeen ym. (1971) mieluisten ulkoiluharrastusten luokittelun avulla. Kalastajaprofiileista keskustellaan luontomatkailupalveluiden kehittämisen näkökulmasta.

2 Harrastajaryhmittelyn teoriataustaa

2.1 Harrastamisen motiivit ja merkitykset

Yksilön ulkoiluharrastusten valintaa ohjaavat monet tekijät, joista erityisesti psykologisten tekijöiden vaikutusta on tutkittu (London ym. 1977, Tinsley ja Johnson 1984). Psykologian näkökulmasta ulkoiluharrastukset tyydyttävät tarpeita, joiden tyydyttämiseen voi olla useita vaihtoehtoisia tapoja. Näin ollen yksi ulkoiluharrastus on mahdollisesti korvattavissa toisella. Tämä on myös tulkittavissa siten, että yksilöllä on taipumus valita itselleen harrastuksia, jotka tyydyttävät samantyyppisiä tarpeita (Cordell ym. 1997). Näin yksilön valitsemat harrastukset muodostavat psykologiselta valintaperusteeltaan yhteensopivan kokonaisuuden. Tutkimusta erilaisten harrastusten yhteenkuuluvuudesta tai 'harrastuspaketeista' (activity packages) on tehty etupäässä virkistysaluekohtaisesti (McCool 1978) tai yhden ulkoilupäivän tai luontomatkan puitteissa (Bristow ym. 1992). Tässä tutkimuksessa tarkastelukulma on kuitenkin harrastus- ja harrastajakeskeinen.

Hendee ym. (1971) ovat esittäneet 'mieluisten ulkoiluharrastusten' (preferred activities) luokittelun, joka perustuu harrastusten samanlaiseen 'merkitykseen' (meaning). 'Merkityksen' voidaan ajatella heijastavan harrastusten tuottamia hyötyjä tai tyytyväisyyden lähdettä yksilölle. 'Luonnon arvostaminen' (appreciate-symbolic) -luokka korostaa harrastamisympäristön luontoarvoja.

'Saalista arvostava' (extractive-symbolic) -luokka edustaa 'leikkimielistä' saalistamista kuten kalastus ja metsästys. 'Passiivinen vapaa leikki' (passive free play) -luokka on tyypillisimmillään esimerkiksi rannalla oleilua, kevyttä soutelua jne. 'Sosiaalinen oppiminen' (sociable learning) -luokka sisältää ajatuksen, että luonto- ja ulkoiluharrastuksiin osallistumisessa tärkeimmän tyydytyksen tuo kuitenkin sosiaalinen yhdessäolo. 'Aktiivinen tekeminen' (active-expressive) -luokka edustaa harrastuksia, joissa korostuu fyysisuus ja taitojen hallinta. Hendeen ym. tutkimus mainitsee esimerkkinä 'aktiivinen tekeminen' -luokasta uimisen ja kilpaveneilyn. Kalastusharrastusten eri muodot kuten onginta, verkkokalastus, virvelöinti ja perhokalastus voitaisiin liittää useampaa-kin Hendeen ym. luokkaan, vaikka kalastus yleensä luokitellaan pääsääntöisesti 'saalista arvostavaan' luokkaan (ks. McCool 1978).

Hendeen ym. (1971) luokitus kokoa varsin hyvin myöhemmän tutkimuksen erittelemiä motiiviryhmiä, joita vapaa-ajan harrastamisen taustalla on löydettävissä (esim. Driver ym. 1991). Kalastuksen motiivit ovat hyvin monenlaisia riippuen kalastusmuodosta, harrastajan kokeneisuudesta ja harrastusmahdollisuuksista (Chipman ja Helfrich 1988, Bowes ja Dawson 1999). Kalastuksen virkistävä vaikutus, koettu jännitys, itse pyydetyn kalan tärkeys (saalis) sekä sosiaaliset tekijät (perheen kanssa yhdessä tai yksin) olivat suomalaisten vapaa-ajan kalastajien tärkeimpiä harrastusmotiiveja (Mikkola ja Yrjölä 2003). Myös yleiset vapaa-ajan harrastamisen motiivit kuten arjen rutiineista irrottautuminen ja yhdessäolo ystävien ja perheen kanssa nousevat esiin erilaisten motiivien vertailussa.

Ulkoiluharrastuneisuutta yleisemmin on tarkasteltu ulkoilijatyyppejä, joista fyysistä suorituskykyä korostavat ja toisaalta luontoympäristön käyttöä edustavat harrastajatyypit erottuvat toisistaan (Cordell ym. 1997). Cordellin ym. ulkoilijatyypeistä kalastus kuului erityisesti kahteen ulkoilijasegmenttiin, joista 'Fishin' and Huntin' Avids' -tyyppi harrastaa monipuolisesti kalastusta, mutta myös erittäin aktiivisesti muita vesiin ja luontoon liittyviä harrastuksia kuten metsästystä, telttailua, patikointia ja kävelyä. Kyseistä ryhmää kuvaa kiinnostus omin lihasvoimin liikkumiseen ja harrastamiseen. Taustaltaan he ovat keski-ikäisiä, keskitason koulutuksen omaavia miehiä. Kalastusharrastus on keskeinen myös 'the Bass Club' -ryhmälle, mutta harrastaminen on lähinnä ongintaa. Heidän muita ulkoiluharrastuksiaan on mm. moottoriveneily. Heistä varsin huomattava osa kuuluu etnisiin vähemmistöihin ja heidän joukossaan on enemmän naisia verrattuna 'Fishin' and Huntin' Avids' -ryhmään. He ovat myös keskimäärin heikommin koulutettuja ja tulotasoltaan myös keskiarvon alapuolella.

2.2 Harrastajaryhmien sosioekonominen profiili

Harrastajaprofiililla tarkoitetaan harrastukseen osallistujien kuvaamista heitä tyypillisesti luonnehtivilla ominaisuuksilla. Sosioekonominen profiili kuvaa sitä, mitkä sosioekonomiset taustatekijät tyypillisimmin liittyvät harrastajaan. Mikään yksittäinen sosioekonominen taustatekijä ei yleensä yksin selitä ulkoiluharrastukseen osallistumista tai osallistumattomuutta, vaan erilaisiin harrastustyyliin tai ulkoilukäyttäytymismalleihin kuten harrastusten valintaan liittyy tiettyjen sosioekonomisten tekijöiden yhdistelmiä (Tatham ja Dornoff 1971, Cordell ym. 1997). Myös Hendeen ym. (1971) tutkimuksessa tarkasteltiin harrastusryhmiä tyypillisesti kuvaavia taustatekijöitä. Taustatekijöistä ikä, ammattiasema ja koulutus olivat tärkeimmät. Tutkimuksessa esimerkiksi havaittiin, että iäkkäämmät suosivat 'passiivista vapaata leikkiä' nuoria enemmän, ja että korkeasti koulutetut suosivat 'aktiivista tekemistä' vähemmän koulutettuja enemmän. Cordellin ym. (1997) 'Sports Hogs' -ulkoilijat ovat nuoria ja edustavat koulutukseltaan ja tuloiltaan keskitasoa. 'The Bass Club' -ulkoilijat kuuluvat vanhempiin ikäryhmiin ja ovat tulotasoltaan alle keskiarvon.

'Harrastuspakettien' voidaan ajatella kuvaavan vapaa-ajan valintojen monipuolisuutta ja tyyliä, jotka heijastavat kunkin harrastajaryhmän elämäntapaa ja sosiaalista viitekehystä sekä elämäntaakan vaiheeseen liittyvää elämäntilannetta kuten perheellisyyttä, terveyttä ja käytettävissä olevia voimavaroja kuten aikaa, rahaa ja taitoja. Vesistöjen virkistyskäytön tutkimuksessa (Ditton ym. 1975) löydettiin yhteyksiä sekä harrastajien taustatekijöiden, harrastuskokemusten että harrastusympäristöjen välille. Tutkimuksessa esitettiin, että ihmiset saattavatkin valita ensin virkistysympäristön ja sen jälkeen harrastusmuodon. Näiden yhteyksien tunnistaminen ja todentaminen on olennaista virkistysympäristöjen tarjonnan ja palvelujen tuottamisen näkökulmasta. Vesistöjen läheisyys ja kalastusmahdollisuuksien tarjonta ovat siten myös merkittäviä kalastuksen harrastamista ohjaavia tekijöitä. Harrastajaryhmien tapa käyttää virkistysympäristöjä ja henkilökohtaisia resursseja harrastukseensa voi myös heijastella ryhmien potentiaalia luontomatkailuyritysten asiakkaina.

3 Tutkimusasetelma

3.1 Aineisto

Tämän tutkimuksen aineisto kattaa 4 843 viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana kalastusta harrastanutta 15–74-vuotiasta suomalaista. Aineisto on osa luonnon virkistyskäytön valtakunnallisen inventointi (LVVI) -tutkimuksen aineistoa. LVVI-tutkimusta varten haastateltiin 10 651 suomalaista. Puhelimitse tehdyissä haastatteluissa (vastausprosentti 84 %) kysyttiin noin 90 eri ulkoiluharrastukseen osallistumista ja osallistumisen useutta. Haastattelut tehtiin elokuun 1998 ja toukokuun 2000 välisenä aikana. Haastatteluun osallistuneilta kysyttiin myös halukkuutta vastata postitse lähetettäviin lisäkysymyksiin, jotka koskivat mm. viimeisintä ulkoilukertaa, viimeisintä luontomatkaa sekä ajan- ja rahankäyttöä ulkoiluun. Postikyselyn palautti 5 535 vastaajaa eli 65 prosenttia heistä, joille se lähetettiin.

3.2 Ryhmittely

Suurimmalla osalla vapaa-ajankalastajista oli useita kalastusharrastuksia. Kalastuksen harrastajista 72 prosenttia harrastaa onkimista, 48 prosenttia kalastamista verkoilla, katiskoilla tai nuotala ja 55 prosenttia virvelöi tai uistelee. Pilkkimiseen osallistuu 36 prosenttia kalastuksen harrastajista. Pitkäsiima-, iskukoukku- tai harppuunakalastukseen osallistuneita oli 8 prosenttia, kun taas perhokalastukseen osallistuneita oli puolet vähemmän, 4 prosenttia.

Kalastusta harrastaneet luokiteltiin kuuteen ryhmään (taulukko 1) siten, että perhokalastajien ryhmään kuuluivat ne, jotka ilmoittivat harrastaneensa perhokalastusta viimeisimmän 12 kuukauden aikana. Pitkäsiima-, iskukoukku- ja harppuunakalastajiin kuuluivat ne, jotka ilmoittivat käyttäneensä ainakin jotain edellä mainituista pyyntivälineistä. Jos joukossa oli perhokalastusta harrastaneita heidät luokiteltiin kuitenkin perhokalastajien ryhmään. Vastaavasti luokiteltiin ensin pilkkijat, sitten virvelöijät ja uistelijat sekä lopuksi verkoilla, nuotala tai katiskalla kalastaneet omiksi ryhmikseen. Kuudennen ryhmän muodostivat ne, jotka ilmoittivat harrastaneensa vain ongintaa.

Taulukko 1. Kalastuksen harrastajien ryhmittely ja muuhun kalastukseen osallistuminen.

	Onkija	Verkko-, nuotta-, katiska- kalastaja	Virvelöijä, uistelija	Pilkkijä	Pitkä- siima- ym. kalastaja	Perho- kalastaja
N (=4843)	891	668	1373	1355	346	210
Osuus kalastajista (%)	18,4	13,8	28,4	28,0	7,1	4,3
	Osallistuu, % kalastajista					
Onkiminen	100	43	62	76	79	67
Verkko, nuotta, katiskakalastus		100	41	56	79	56
Virvelöinti, uistelu			100	60	70	91
Pilkkiminen				100	72	63
Pitkäsiima, iskukoukku, harppuunakalastus					100	20
Perhokalastus						100

3.3 Tilastolliset menetelmät

Kalastajien sosioekonomisten profiilien rakentamiseen on käytettävissä sukupuolta, ikää, koulutusta, tuloja ja vastaajan kotipaikkakuntaa kuvaavia muuttujia. Näistä koulutus, tulot ja ikä ovat tekijöitä, joiden avulla voidaan tulkita laajemminkin kalastajien sosiaalista viitekehystä. Lisäksi harrastajaprofiileja tarkennetaan tiedoilla käytettävissä olevista harrastusvälineistä, ulkoiluun käytettävästä rahamäärästä, kalastusympäristöstä ja -seurasta.

Kalastuspäivien, ulkoiluharrastusten määrän ja ulkoiluun käytetyn rahamäärän keskiarvojen eroavuutta ryhmien välillä on tutkittu soveltamalla yksisuuntaista varianssianalyysia ja ryhmien välisiä eroja on testattu pareittain Tukeyn testin avulla. Kalastajaryhmien ja sosioekonomisten taustatekijöiden välinen riippuvuus on testattu käyttämällä Pearsonin χ^2 -testiä (p-arvo <0,0001). Tyypillisten ulkoiluharrastusten valinnassa on hyödynnetty ristiintaulukointeja kalastajaryhmien ja harrastukseen osallistumisen välillä (χ^2 -testi, p-arvo <0,05) sekä standardoituja residuaaleja. Lisäksi harrastajaprofiileiden luomiseen on käytetty moniulotteista korrespondenssianalyysia, jonka avulla on tiivistetty useiden yksittäisten frekvenssitaulujen sisältämä informaatio harrastuksiin osallistumisesta tai ei-osallistumisesta yhdeksi χ^2 -riippuvuuksia ilmentäväksi asetelmaksi (ks. Sievänen ym. 2003). Analyysin tulkinnaissa on hyödynnetty kahta ensimmäistä dimensiota.

4 Tulokset

4.1 Sosioekonominen tausta

Kalastajaryhmät profiloitiin ensin sosioekonomista taustaa kuvaavien muuttujien avulla. Tässä tarkastelussa tärkeimmiksi kalastuksen harrastajia erotteleviksi tekijöiksi nousivat sukupuoli, ikä, asuinkunnan tyyppi (maaseudun haja-asutus - kaupunkitaajama) sekä asuinkunnan maantieteellinen suuralue (taulukko 2). Ryhmien välisiä eroja tarkastellaan sen perusteella, mitkä ominaisuudet olivat tyypillisimpiä eli joita ryhmässä esiintyi muita ryhmiä enemmän.

Taulukko 2. Virkistyskalastajaryhmissä korostuvat sosioekonomiset taustatekijät.

	Onkija	Verkko-, nuotta-, katiska- kalastaja	Virvelöijä, uistelija	Pilkkijä	Pitkä- siima- ym. kalastaja	Perho- kalastaja
Sukupuoli	nainen	nainen	mies	mies	mies	mies
Ikäryhmä	25–44	45–64, 65+	15–24, 25–44	45–64	–	15–24, 25–44
Kuntatyyppi	kaupunki	maaseutu	kaupunki	maaseutu kaupunki	maaseutu	maaseutu
Maantieteellinen sijainti	Uusimaa, muu Etelä- Suomi, Keski-Suomi	Uusimaa, Ahvenan- maa	Uusimaa, muu Etelä- Suomi	Keski-, Itä- ja Pohjois- Suomi	Itä-Suomi	Pohjois- Suomi

Ongintaa harrastavien joukossa oli nuorehkoja Uudenmaan, Etelä- tai Keski-Suomen kaupungeissa asuvia naisia enemmän kuin muissa kalastajaryhmissä. Verkkokalastajien ryhmästä löytyi tyypillisesti taas maaseudun iäkkäämpiä naisia, jotka asuvat Uudenmaan ja eteläisen rannikon ja saariston alueilla. Virvelöinnin ja uistelun tyypillisiä harrastajia olivat nuoret ja nuorehkot kaupunkilaismiehet Etelä-Suomesta. Pilkkiminen taas liittyi iäkkäämpiin miehiin, jotka asuvat joko maalla tai kaupungissa mutta ensisijaisesti muualla kuin eteläisessä Suomessa. Erikoisempia pyyntitapoja kuten pitkäsiimaa, harppuunaa ja iskukoukkuja käyttävät kalastajat olivat taas tyypillisesti Itä-Suomen maaseudun miehiä. Perhokalastuksen harrastajat tulivat tyypillisimmin Pohjois-Suomen maaseudulta ja olivat nuoria tai nuorehkoja miehiä. Nämä tyyppiominaisuudet kuvaavat siis niitä väestöryhmiä, joita näissä kalastajaryhmissä on enemmän kuin keskimäärin muissa kalastajaryhmissä. Harrastajien joukossa on kuitenkin edustajia kaikista väestöryhmistä.

4.2 Kalastusseura ja kalastusympäristö

Kalastusharrastus on luonteeltaan varsin sosiaalista toimintaa. Kalastuksen harrastajat kävivät kalastusretkillä pääsääntöisesti muiden kanssa. Vain onkijoista lähes viidennes istui yksin kalassa ja vastaavasti pitkällä siimalla ja vastaavilla erikoispyyntivälineillä kalastavat harrastivat yksin kalastamista enemmän kuin muut. Verkkokalastajista kaksi kolmesta kalasti perheenjäsenten kanssa. Ystävien seura oli tavallisinta erikoispyyntivälineillä kalastaville ja perhokalastajille.

Kalastajaryhmien välisiä eroja esiintyi siinä, kuinka monta kalastuskertaa vuodessa keskimäärin kuhunkin kalastajaryhmään kuuluvalla oli (taulukko 3). Onkijat kävivät keskimäärin 7 kertaa kalassa, kun verkkokalastajat tai virvelöijät kalastivat kolme kertaa niin usein. Pilkkijöiksi luokitellut kalastajat olivat heitänkin aktiivisempia, mutta kaikkein suurin harrastuskertojen määrä oli erikoispyyntivälineillä kalastavilla ja perhokalastajilla. Ulkoiluharrastuneisuus yleensäkin näytti lisääntyvän sitä mukaa mitä aktiivisempia kalastajia kalastajaryhmien jäsenet olivat. Taulukossa 3 ulkoiluharrastuneisuutta kuvataan ulkoiluharrastusten lukumäärällä ja ulkoiluun käytetyn rahan määrällä. Molemmat tekijät lisääntyivät pääsääntöisesti mitä vaativammasta tai harvinaisemmasta kalastusharrastuksesta oli kyse.

Kalastajaryhmien väliltä löytyi eroja siinä, missä he kalastivat (taulukko 4). Verkkokalastajien kalastuskerroista huomattava osa kertyi kodin läheisiltä alueilta. Virvelöijille harrastuskertoja tuli suhteessa eniten kesämökin ympäristössä, kuten myös pilkkijöille. Erikoispyyntiä harrastaville ja perhokalastajille eniten harrastuskertoja kasautui kodinläheisiltä alueilta, mutta suurin ero heidän ja muiden välillä oli kalastuskerrat muualla kuin kodin tai mökin läheisyydessä. Varsinkin perhokalastajille kertyi huomattava määrä kalastuskertoja muualla. Muualla kuin kodin tai kesämökin lähiympäristöön suuntautuneet retket on tulkittavissa kalastusmatkailuun käytetyiksi päiviksi, vaikka aineistomme perusteella emme voi tarkentaa onko kyseisiin retkiin sisältynyt yöpyminen.

Taulukko 3. Kalastuskerrat, ulkoiluharrastusten lukumäärä ja rahankäyttö ulkoiluun eri kalastajaryhmissä.

	Onkija	Verkko-, nuotta-, katiska- kalastaja	Virvelöijä, uistelija	Pilkkijä	Pitkä- siima- ym. kalastaja	Perho- kalastaja	F-testi (p-arvo)
	keskiarvo (keskivirhe)						
Kalastuskertoja vuodessa	7 ^A (0,371)	21 ^B (1,05)	24 ^B (0,776)	43 ^C (1,26)	70 ^D (3,93)	79 ^D (6,74)	211 (<0,0001)
Muiden ulkoilu- harrastusten kuin kalastusharrastusten lukumäärä yhteensä	5 ^A (0,201)	6 ^A (0,227)	8 ^B (0,183)	9 ^C (0,175)	12 ^D (0,367)	13 ^D (0,638)	92 (<0,0001)
Ulkoiluun käytetty rahamäärä euroa / vuosi	278 ^A (22,7)	277 ^A (27,3)	387 ^B (21,7)	330 ^{AB} (19,1)	370 ^{ABC} (55,2)	554 ^C (61,9)	6,8 (<0,0001)

A, B, C: Erilaiset kirjainsymbolit A, B ja C kuvaavat tilastollisesti merkitseviä eroja keskiarvojen välillä (Tukeyn-testi, p-arvo < 0,05). Samanlaiset symbolit tarkoittavat sitä, että tilastollisesti merkitseviä eroja keskiarvojen välillä ei ole. Esimerkiksi AB: Ryhmä ei poikkea ryhmistä A ja B, mutta poikkeaa ryhmästä C.

Taulukko 4. Kalastuskertojen kohdistuminen eri kalastusympäristöihin.

Sijainti	Onkija	Verkko-, nuotta-, katiska- kalastaja	Virvelöijä, uistelija	Pilkkijä	Pitkä- siima- ym. kalastaja	Perho- kalastaja	F-testi (p-arvo)
	Kalastuspäiviä keskimäärin						
Kodin lähellä	5 ^A	22 ^{AB}	10 ^A	18 ^{AB}	41 ^B	37 ^{AB}	3,2 (0,008)
Kesämökillä	8 ^A	15 ^{AB}	14 ^A	23 ^B	10 ^{AB}	11 ^{AB}	4,2 (0,001)
Muualla	7 ^A	6 ^A	8 ^A	9 ^A	15 ^{AB}	21 ^B	4,1 (0,002)

A, B: Erilaiset kirjainsymbolit A ja B kuvaavat tilastollisesti merkitseviä eroja keskiarvojen välillä (Tukeyn-testi, p-arvo < 0,05). Samanlaiset symbolit tarkoittavat sitä, että tilastollisesti merkitseviä eroja keskiarvojen välillä ei ole.

4.3 Muihin ulkoiluharrastuksiin osallistuminen

Kaikilla kalastajaryhmillä oli harrastamisen suhteen yhteisiä piirteitä. Kalastuksen harrastaja osallistui usein myös metsästyksen ja kesämökkeilyyn. Erityisesti soutu- ja pienmoottoriveneilyn harrastaminen korostui kalastuksen harrastajien keskuudessa liittyen olennaisesti kalastamiseen sinänsä. Kalastajaryhmien välille löytyi selviä eroja muiden ulkoiluharrastusten suhteen. Korrespondenssianalyysin ja ristiintaulukointien tuloksia on tulkittu taulukossa 5. Analyysien perusteella voitiin todeta kalastajien poikkeavan toisistaan erityisesti osallistumisen ja harrastusten laadun suhteen. Osallistuminen lisääntyi siirryttäessä onkijoista virvelöijiin ja uistelijoihin tai perhokalastajiin. Samoin pilkkijät ja erikoispyydyksillä (pitkäsiima yms.) kalastavat erottuivat verkolla, nuotalla tai katiskalla kalastavista osallistumalla aktiivisemmin muihin ulkoiluharrastuksiin.

Taulukko 5. Kalastajaryhmien ulkoiluharrastusvalinnat.

	Passiivisempi osallistuminen muihin ulkoiluharrastuksiin	Aktiivisempi osallistuminen muihin ulkoiluharrastuksiin
Kulutusorientoituneet harrastukset	Onkijat Pyöräily Auringonotto	Virvelöijät ja uistelijat Juoksulenkkeily Uinti luonnon vesissä Kesämökkeily Perhokalastajat Kesämökkeily Telttailu Matkaveneily Laskettelu Luistelu Moottorikelkkailu Metsästys
Säästäväisyysorientoituneet harrastukset	Verkko-, nuotta- ja katiskakalastajat Kävely	Pilkkijät Marjastus Sienestys Maastohiihto Moottorikelkkailu Pitkäsiima-, iskukoukku- ja harppuunakalastajat Marjastus Sienestys Metsästys Luonnonhoitotyöt (esim. vapaa-ajalla tapahtuva metsänhoito) Luonnon tarkkailu Pienveneily Moottorikelkkailu

Harrastusten laadun suhteen voitiin nähdä jakautumista säästäväisyysorientoituneisiin perinteisiin ulkoilumuotoja harrastaviin ja kulutusorientoituneisiin, modernimpia ulkoiluharrastuksia harrastaviin. Erikoispyydyksillä kalastavat osoittautuivat eniten perinteisten ulkoiluharrastusten suosijoiksi. Esimerkiksi marjastus, sienestys ja metsästys olivat tyypillisiä ulkoiluharrastuksia heille. Perhokalastajat näyttivät harrastavan kulutusorientoituneempia moderneja harrastuksia. Heidän harrastuspaletistaan löytyivät telttailu ja matkaveneily sekä liikunnalliset talviulkoiluharrastukset kuten laskettelu ja luistelu. Virvelöintiin ja uisteluun viehättyneet harrastivat muita enemmän juoksulenkkeilyä ja luonnon vesissä uimista. Verkkokalastusharrastukseen liittyi vahvimmin kävely ja ongintaan tyypilliset kaupunkiympäristön ulkoiluharrastukset kuten pyöräily ja auringonotto.

5 Yhteenvedo ja keskustelu

Tutkimuksemme osoittaa, että kalastuksen harrastajien joukossa on ulkoilijaprofileiltaan toisistaan selvästi poikkeavia ryhmiä. Harrastajaprofiilit eroavat erityisesti nuorten kaupunkilaisten ja iäkkäämpien maaseudun asukkaiden välillä. Perinteiset, luontoa hyödyntävät ulkoiluharrastukset kuten marjastus ja metsästys liittyvät verkkokalastajien, pilkkijöiden ja erikoispyyntivälineitä kuten pitkää siimaa, iskukoukkaa ja harppuunaa käyttävien kalastajien harrastuspaketteihin. Liikunnallisia ulkoiluharrastuksia omaavia henkilöitä ovat erityisesti viehekalastajat – virvelöijät, uistelijat ja perhokalastajat. Ongintaa harrastavat ovat jonkin verran passiivisempia ulkoilijoina, sillä heillä on muita kalastuksen harrastajia vähemmän erilaisia ulkoiluharrastuksia, sekä muista erottavina harrastuksina ovat mm. pyöräily ja auringonotto. Harvinaisempia kalastusharrastuksia omaaville virkistyskalastajille on tyypillistä, että he harrastavat kalastamista hyvin monipuolisesti, mutta aktiivisen kalastusharrastuksen lisäksi he ovat erittäin aktiivisia osallistumaan myös muihin ulkoiluharrastuksiin (Leinonen 1990).

Harrastuneisuuden eroja voidaan tulkita Hendeen ym. (1971) luokittelun pohjalta. Kalastusharrastajista 'saalista arvostavaksi' tyypiksi paljastuu selvimmin erikoispyyntivälineiden kuten pitkän siiman ja iskukoukun käyttöä harrastavat henkilöt. Heidän harrastusprofiiliinsa liittyvät voimakkaimmin muut 'saalista' tuottavat harrastukset kuten marjastus ja metsästys. He vertautuvat hyvin amerikkalaisten 'Fishin' and Huntin' Avids' -ryhmään (Cordell ym. 1997). Verkkokalastajat ja pilkkijät kuuluvat myös perinteisten säästäväisyysorientoituneiden ulkoiluharrastusten sekä tavanomaisen arkisen ulkoilun kuten kävelyn kannattajiin. Onkijat edustavat selvimmin 'passiivisen vapaan leikin' tyypistä ulkoilua. Heihin liittyy muita vähäisempi osallistuminen ulkoiluun yleensä sekä oleilua edustava auringonotto osana harrastajaprofiilia. Onkijoiden ja verkkokalastajien voisi luonnehtia olevan lähellä amerikkalaisten 'the Bass-Club' -ryhmää (Cordell ym. 1997). Perhokalastajat ja virvelöijät ovat aktiivisen liikunnallisen ulkoilun harrastajia, joten nämä kalastusharrastukset näyttäisivät olevan osa 'aktiivisen tekemisen' -tyypistä harrastusprofiilia. Näyttääkin siltä, että viehekalastajat, perhokalastajat ja virvelöijät sekä erikoispyyntivälineillä kalastavat ovat kalastusmatkailun näkökulmasta mielenkiintoisimmat ryhmät. Erikoispyyntivälineillä kalastavilla ja perhokalastajilla on eniten kalastuspäiviä, jotka kohdistuvat muualle kuin kodin tai kesämökin lähiympäristöön. He käyttävät myös eniten rahaa ulkoiluun.

Kalastusharrastus on tyypillisesti miehin harrastus, joskin joka kolmas nainenkin harrastaa kalastusta. Naisten kiinnostus on kuitenkin kohdistunut pääsääntöisesti tieto- ja taitovaatimuksiltaan vaatimattomiin harrastusmuotoihin kuten ongintaan ja verkkokalastukseen. Näiden kalastusmuotojen harrastaminen tapahtuu useimmiten kodin tai kesämökin lähistöllä, joten naisten kohderyhmä on erityisen haastava kalastusmatkailun näkökulmasta. Naisten saaminen kalastusmatkailu-

yrittäjien asiakkaiksi voisi tapahtua koko perheen osallistuessa esimerkiksi lomamatkaan, jonka yksi ohjelmanumero kalastus on. Erityisesti virvelöijät ja uistelijat harrastavat mieluiten kalastusmatkoja perheen kanssa ja heidän perheensä voisivat muodostaa otollisen asiakaskunnan kalastusmatkailuyrittäjille erilaisten oheispalveluiden käyttäjinä. Kalastusmatkailupalvelujen tarjoajille olisi hyödyllistä tietää, minkälaisista muista ulkoiluharrastuksista kalastajien perheenjäsenet ovat mahdollisesti kiinnostuneita. Perheenjäsenten kiinnostuksista emme tällä tutkimuksella kuitenkaan saa tietoa.

Kalastuksen harrastajien omat harrastajaprofiilit antavat viitteitä siitä, minkälaiset harrastuspaketit voisivat kiinnostaa kalastusmatkailijoita. Tyypillisimmin virvelöijät, joita kalastuksen harrastajissa on lukumääräisesti paljon, ovat nuoria tai nuorehkoja kaupunkilaismiehiä Etelä-Suomesta, joiden ulkoilua luonnehtivat liikunnallisuus ja modernit ulkoilumuodot. Lukumäärältään huomattavasti pienempi perhokalastajien joukko on tyypillisimmin maaseudulla asuvia nuoria ja nuorehkoja miehiä, joiden harrastuksiin kuuluu veneilyä ja moottorikelkkailua. Erikoispyyntivälineillä kalastavia, myös lukumäärältään pienehkö ryhmä, kiinnostavat taas perinteiset ulkoiluharrastukset kuten marjastus, sienestys ja metsästys. Kalastusmatkailupalveluja tarjoavien matkailukeskusten tai -yrittäjien on periaatteessa oltava varsin monipuolisia mikäli haluavat palvella hyvin ja osuvasti erilaisia kalastajaryhmiä ja heidän mahdollisesti samanhenkisiä seurueitaan, perheitään ja ystäviään. Toisaalta toisistaan poikkeavat kalastajien harrastajaprofiilit antavat viitteitä siitä, että erikoistuminen tietyn kalastajaryhmän palveluihin voisi olla yksi luonteva keino yritystoiminnan kehittämiseksi.

Kirjallisuus

- Antonides, G. & van Raaij, W.F. 1998. *Consumer Behaviour. A European Perspective*. John Wiley & Sons, Chichester. 619 s.
- Arlinghaus, R. & Mehner, T. 2002. Characteristics of anglers living in the metropolitan area of Berlin (Germany): implications for urban fisheries management and research. *Julkaisussa: Coleman, A.P.M. (toim.). Regional Experiences. Proceedings of the 3rd World Recreational Fishing Conference, 21–24 May 2002. Northern Territory, Australia. s. 117–120.*
- Bowes, S. & Dawson, C.P. 1999. Watercraft user motivations, perceptions of problems, and preferences for management actions: comparisons between three levels of past experience. *Julkaisussa: Vogelsong, H.G. (toim.). Proceedings of the 1998 Northeastern Recreation Research Symposium – Administration/Education/Policy. US. Forest Service, General Technical Report NE 255. s.149–155.*
- Bristow, R.S., Klar, L.R. & Warnick, R.B. 1992. Activity packages in Massachusetts: an exploratory analysis. *Proceedings of the 1992 Northeastern Recreation Research Symposium. US. Forest Service. General Technical Report NE 176. s. 33–36.*
- Bryan, H. 1977. Leisure value systems and recreational specialization: the case of trout fishermen. *Journal of Leisure Research 9: 174–187.*
- Chipman, B.D. & Helfrich, L.A. 1988. Recreational specializations and motivation of Virginia river anglers. *North American Journal of Fisheries Management 8: 390–398.*
- Connelly, N.A., Knuth, B.A. & Brown, T.L. 2001. An angler typology based on angler fishing preferences. *Transactions of the American Fisheries Society 130(1): 130–137.*
- Cordell, H.K., McDonald, B.L., Briggs, J.A., Teasley, R.J., Bergstrom, J. & Mou, S.H. 1997. *Emerging Markets for Outdoor Recreation in the United States. Participation – Trends – Profiles*. Sporting Goods Manufacturers Association and the USDA Forest Service, Athens, GA. s. 58–69.
- Ditton, R.B., Goodale, T.L. & Johnsen, P.K. 1975. A cluster analysis of activity, frequency, and environment variables to identify water-based recreation types. *Journal of Leisure Research 7(4): 282–295.*

- Driver, B.L., Tinsley, H. & Manfreda, M. 1991. The paragraphs about leisure and recreation experience preference scales: results from two inventories designed to assess the breadth of the perceived psychological benefits of leisure. Julkaisussa: Driver, B.L., Brown, P.J., Peterson, G.L. (toim.). *Benefits of Leisure*. Venture Publishing, Pennsylvania. s. 263–286.
- Hendee, J.C., Gale, R.P. & Catton, Jr. W.R. 1971. A typology of outdoor recreation activity preferences. *Journal of Environmental Education* 3(1): 28–34.
- Kesämökki 2000. 2001. Tilastokeskus. SVT Asuminen 2000:5.
- Leinonen, K. 1990. Virkistys- ja kotitarvekalastuksen moniselitteisyys. Julkaisussa: Kuikka, S. & Marttinen, M. (toim.). *Vesistöjen kalataloudellinen hyödyntäminen. Ympäristöalan ammattijäjestö YAJ*, Helsinki. s. 23–32.
- Liikkanen, M., Hanifi, R. & Hannula, U. 2005. Yksilöllisiä valintoja, kulttuurien pysyvyyttä. *Vapaa-ajan muutokset 1981–2002*. Tilastokeskus, Helsinki. 347 s.
- London, M., Crandall, R. & Fitzgibbons, D. 1977. The psychological structure of leisure: activities, needs and people. *Journal of Leisure Research* 9(4): 252–263.
- McCool, S.F. 1978. Recreation activity packages at water-based resources. *Leisure Sciences* 1(2): 163–173.
- Mikkola, J. & Yrjölä, R. 2001a. Vapaa-ajan kalastuksen teematutkimus. Julkaisussa: Sievänen, T. (toim.). *Luonnon virkistyskäyttö 2000*. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 802. s. 90–99.
- & Yrjölä, R. 2001b. Nuoret ja kalastus. Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos. Kala- ja riistaraportteja 235. 42 s.
- & Yrjölä, R. 2003. Suomalainen vapaa-ajankalastus ja -kalastaja vuosituhatteen vaihteessa. *Kalatutkimuksia* 190. 35 s.
- Pouta, E. & Sievänen, T. 2001. Ulkoilutilastot. Julkaisussa: Sievänen, T. (toim.). *Luonnon virkistyskäyttö 2000*. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 802. s. 207–335.
- Sievänen, T., Neuvonen, M. & Pouta, E. 2003. Veneilijöiden harrastajaprofiilit. *Liikunta & Tiede* 5–6: 44–51.
- Tatham, R.L. & Dornoff, R.J. 1971. Merged segmentation for outdoor recreation. *Journal of Leisure Research* 3(1): 5–16.
- Tisley, H.E.A & Johnson, T.L. 1984. A preliminary taxonomy of leisure activities. *Journal of Leisure Research* 16(3): 234–244.
- Toivonen, A.-L., Appelblad, H., Bengtsson, B., Geertz-Hansen, P., Guðbergsson, G., Kristofersson, D., Kyrjebø, H., Navrud, S., Roth, E., Tuunainen, P. & Weissglas, G. 2000. Economic value of recreational fisheries in the Nordic countries. *Nordic Council of Ministers, TemaNord* 2000:604. 71 s.
- , Mikkola, J., Salmi, P. & Salmi, J. 2003. Vapaa-ajankalastuksen monet merkitykset. *Kalatutkimuksia* 187. 30 s.